

بررسی وجه و وجه‌نمایی و تشریح آن در زبان فارسی

مهرانگیز برآورده^۱، حبیب گوهری^۲

چکیده

وجه‌نمایی، مفهومی معنایی است که نیت و نگرش گوینده را در مورد وضعیت گزاره بیان می‌کند. وجه نیز از جمله ابزارهایی است که توسط وجه‌نمایی به خدمت گرفته می‌شود. در منابع دستور سنتی زبان‌ها، فعل را حداقل شامل سه و حداکثر شش وجه دانسته‌اند. همه این منابع سه وجه اخباری، التزامی و امری را پذیرفته و برخی، وجوه دیگری مانند مصدری، شرطی، وصفی و دعایی را نیز ذکر کرده‌اند؛ اما در این منابع ذکر نشده است که این دسته‌بندی برپایه چه اصلی صورت گرفته و ملاک انتخاب وجه فعل در جملات مختلف چیست. در این مقاله از جدیدترین دسته‌بندی وجه و مفهوم وجهیت بحث و به تفاوت این دو با یکدیگر در زبان فارسی پرداخته شده است. همچنین با توجه به تعاریف وجوه اخباری، التزامی و امری، به این نکته دست یافته شده که در همه وجوه، نگرش گوینده نسبت به وقوع و یا عدم وقوع فعل در انتخاب وجه دخیل است، زیرا اساساً وجه نشان‌دهنده میزان قاطعیت گوینده در مورد اجرای گزاره، به ویژه فعل است. برای هر سه وجه به عنوان معنای مرکزی در «احتمال وقوع» می‌توان معنای مرکزی نظر گرفت. بنابراین می‌توان برای وجه فعل پیوستاری در نظر گرفت که در یک سوی آن رخداد فعل حتمی است و در سوی دیگر غیرمحتمل است.

واژگان کلیدی: وجه‌نمایی، اخباری، التزامی، امری، زبان فارسی.

^۱. دانشجوی دکتری زبان‌شناسی دانشگاه آزاد ایلام، ایلام، ایران (نویسنده مسئول)

mehrangizbaravardeh@yahoo.com

^۲. عضو هیات علمی گروه زبان‌شناسی دانشگاه آزاد ایلام، ایلام، ایران

h_gowhary@yahoo.com